

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 336.717.71(07.034)

О-60

Укладач К. М. Азізова

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи.

Протокол № 2 від 30.08.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Операції банків з цінними паперами [Електронний ресурс] :
О-60 методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня / уклад. К. М. Азізова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 46 с.

Подано основні питання, що необхідно самостійно розглянути та висвітлити в межах кожної теми навчальної дисципліни, завдання для самостійного вирішення, практичні завдання, а також контрольні запитання для самодіагностики.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 336.717.71(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

Фондовий ринок посідає важливе місце серед інших ринків і відіграє величезну роль у забезпеченні ефективного та збалансованого функціонування механізму ринкового господарства. Важливу роль у розбудові фондового ринку відіграють банківські установи, які є його провідними інституційними учасниками. Діяльність банків на фондовому ринку багатогранна. Вони виступають у ролі емітентів, інвесторів, фінансових посередників та інфраструктурних учасників ринку, займаються непрофесійною і професійною діяльністю із цінними паперами, зокрема, депозитарною діяльністю, розрахунково-кліринговою діяльністю, діяльністю з управління цінними паперами та активами, діяльністю з ведення реєстру власників іменних цінних паперів, а також діяльністю з торгівлі цінними паперами.

Успішне виконання банками України операцій із цінними паперами значною мірою залежить від кваліфікації та знань банківських працівників. Для здобуття необхідних знань, набуття умінь і навичок необхідною є самостійна робота, яка містить вивчення навчальної, наукової, періодичної та нормативно-правової літератури з навчальної дисципліни; засвоєння термінології, виконання навчальних завдань.

Метою викладання цієї навчальної дисципліни є формування у студентів системи теоретичних знань, прикладних вмінь і навичок щодо операцій банків із цінними паперами, уміння та набуття практичних навичок у роботі на фондовому ринку, а саме у сфері емісійних, інвестиційних, посередницьких операцій банків.

"Операції банків з цінними паперами" – це навчальна дисципліна, що вивчає інструментарій здійснення операцій із цінними паперами на фондовому ринку.

Об'єктом навчальної дисципліни є банківські операції із цінними паперами.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення загальних, економічних, організаційних, правових відносин, що виникають у процесі здійснення банками операцій із цінними паперами.

1. Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Вивчення цієї навчальної дисципліни студент розпочинає в разі набуття певних знань, навичок та вмінь з інших галузей науки. Передусім, це стосується навчальних дисциплін загальноекономічного циклу. Крім того, потрібні знання зі спеціальних навчальних дисциплін: "Гроші і кредит" та "Банківська система". Своєю чергою, знання із цієї дисципліни забезпечать успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як "Фінансовий облік у банках", "Фінансовий менеджмент у банку", "Кредитний менеджмент", "Бюджетування у банках", "Міжнародні розрахунки і валютні операції", а також виконання курсових та науково-дослідних робіт.

У результаті самостійного опрацювання матеріалу певної теми рекомендовано перевірити ступінь засвоєння інформації, відповідаючи на контрольні запитання, які пропонують у межах кожної теми.

Під час самостійної роботи студент має виконати такі види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми навчальної дисципліни:

- вивчити матеріали теми;
- скласти термінологічний словник;
- продумати відповіді на запитання для самоконтролю;
- підготувати тези виступу під час аудиторного заняття й доповіді на рекомендовані теми;
- вирішити практичні завдання;
- дати відповіді на контрольні запитання.

Перевірку виконання самостійної роботи здійснює викладач на практичних заняттях, а також у процесі підсумкового модульного контролю разом із навчальним матеріалом, який опрацьовують під час проведення аудиторних навчальних занять.

Усі види занять розроблено, відповідно до кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

2. Перелік компетентностей, які має опанувати студент у процесі самостійної роботи з навчальної дисципліни

У результаті самостійної роботи з навчальної дисципліни студент має:

знати:

особливості фондового ринку;

характеристики видів операцій банків із цінними паперами;

правила (умови) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами;

процедури емісії та розміщення цінних паперів;

систему показників фінансово-економічного оцінювання діяльності ринку цінних паперів;

сутність портфелів цінних паперів банку;

види ризиків інвестиційної діяльності банків із цінними паперами

та методи управління ними;

зміст посередницьких операцій банків із цінними паперами;

зміст реєстраторської діяльності;

основний зміст депозитарної діяльності;

порядок ведення системи реєстру та внесення до неї змін;

уміти:

формувати призначення та обґрунтовано доводити доцільність здійснення банками операцій із цінними паперами;

організувати та здійснювати внутрішній контроль за обігом цінних паперів і грошовими потоками торговця цінними паперами;

здійснювати торговельні операції з пайовими, борговими, іпотечними та іншими цінними паперами;

визначати вартість акцій, облігацій та інших похідних цінних паперів;

використовувати фундаментальний і технічний аналіз цінних паперів;

використовувати статистичні методи технічного аналізу для складання короткострокового та довгострокового прогнозу вартості цінного паперу;

укладати договори на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів;

здійснювати операції на особових рахунках (переміщення, заставу, корпоративні операції та викуп емітентом власних цінних паперів);

складати звіти щодо здійснення діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів;

підготовляти та передавати реєстр іншому реєстроутримувачу;
використовувати програмні продукти під час здійснення діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

У процесі викладання навчальної дисципліни основну увагу приділяють оволодінню студентами професійними компетентностями, наведеними в табл. 1.

Таблиця 1

**Професійні компетентності, яких набувають студенти
після вивчення навчальної дисципліни**

Коди компетентностей	Назви компетентностей	Складові частини компетентностей
1	2	3
ОБзЦП* 1	Здатність визначати специфіку здійснення діяльності на фондовому ринку	Знати особливості діяльності банків на фондовому ринку
		Знати характеристики видів ринку цінних паперів
		Розуміти правила (умови) здійснення діяльності банків із цінними паперами
ОБзЦП 2	Здатність визначати специфіку фінансових інструментів фондового ринку	Знати характеристики емісійних цінних паперів банку
		Знати характеристики неемісійних цінних паперів банку
ОБзЦП 3	Визначати та характеризувати теоретичні та методичні засади організації емісійних операцій банків	Знати вимоги до лістингу цінних паперів та особливості цієї процедури
		Розуміти процедури емісії та розміщення цінних паперів
		Знати систему показників фінансово-економічного оцінювання емісійної діяльності банків
ОБзЦП 4	Визначати та характеризувати теоретичні та методичні засади організації інвестиційних операцій банків	Знати характеристики інвестиційних операцій банків із цінними паперами
		Розуміти відмінності портфелів цінних паперів
		Знати принципи оцінювання та обліку цінних паперів у портфелі банку
ОБзЦП 5	Здатність визначати типові ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів	Розуміти зміст ризиків інвестиційної діяльності банків
		Знати методи управління ризиками інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів

1	2	3
ОБзЦП 6	Визначати та характеризувати теоретичні та методичні засади посередницьких операцій банків	Розуміти зміст посередницьких операцій банків
		Знати функції банків як андерайтерів, дилерів, брокерів
ОБзЦП 7	Здатність характеризувати роль та значення Національної депозитарної системи в Україні	Розуміти основний сутність та зміст Національної депозитарної системи
		Знати рівні прямих учасників Національної депозитарної системи в Україні
		Розуміти основний зміст депозитарної діяльності
ОБзЦП 8	Здатність визначати особливості здійснення діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів	Знати функції реєстроутримувача
		Знати обов'язки реєстроутримувача, емітента та зареєстрованих осіб

* Операції банків з цінними паперами

Структуру складових частин професійних компетентностей та їхнє формування, відповідно до Національної рамки кваліфікацій України, наведено в додатку А.

3. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначено навчальним планом. У ході самостійної роботи студент має стати активним учасником навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати на себе відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС містить: опрацювання

лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів і понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання розрахункових завдань за вивченою темою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел на задану проблематику навчальної дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму); систематизацію вивченого матеріалу, із метою підготовки до заліку.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів із вітчизняною та зарубіжною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання операцій із цінними паперами, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань із навчальної дисципліни, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Завдання для самостійної роботи студентів та форми контролю за нею

Назви тем	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю за СРС	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1			
Організаційні засади здійснення банками операцій з цінними паперами			
<i>Тема 1. Фондовий ринок: сутність та зміст</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та семінарських занять. Огляд теоретичного матеріалу з тем "Характеристика фондового ринку та види ринків цінних паперів", "Учасники фондового ринку". Підготовка до поточної контрольної роботи за темою 1	Перевірка домашніх завдань	Основна література: [1; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 15; 26]

1	2	3	4
<i>Тема 2. Фінансові інструменти фондового ринку</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та семінарських занять, огляд теоретичного матеріалу з теми "Класифікація цінних паперів банку", "Неемісійні цінні папери банків"	Поточна контрольна робота	Основна література: [3; 4]. Додаткова: [9; 11; 23; 26]
<i>Тема 3. Емісійні операції банків</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми "Поняття емісії цінних паперів та емісійної діяльності банків". Підготовка до колоквиуму	Колоквиум за модулем 1	Основна література: [3; 4]. Додаткова: [6; 12; 15 – 17; 26]
Змістовий модуль 2 Методичні засади здійснення банками операцій з цінними паперами			
<i>Тема 4. Інвестиційні операції банків з цінними паперами</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та семінарських занять, огляд теоретичного матеріалу з теми "Економічна характеристика портфелів цінних паперів", "Принципи оцінювання та обліку цінних паперів у портфелі банку"	Перевірка домашніх завдань	Основна література: [4; 5]. Додаткова: [6; 7; 8; 10; 16; 26]
<i>Тема 5. Ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та методи управління ними</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми "Методи управління ризиками інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів". Підготовка до поточної контрольної роботи за темами 4, 5	Поточна контрольна робота	Основна література: [4; 5]. Додаткова: [6; 7; 8; 10; 16; 26]

1	2	3	4
<i>Тема 6. Посередницькі операції банків з цінними паперами</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та до семінарських занять, огляд теоретичного матеріалу з теми "Класифікація посередницьких операцій банків з цінними паперами", "Андерайтингова та дилерська діяльність банків"	Перевірка домашніх завдань	Основна література: [1; 3; 4]. Додаткова: [7; 8; 12; 23; 26]
<i>Тема 7. Професійна діяльність банків з організаційно-технічного обслуговування фондового ринку</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарських занять, огляд теоретичного матеріалу з теми "Діяльність банку з ведення реєстру власників іменних цінних паперів", "Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів". Підготовка до колоквіуму	Колоквіум за модулем 2	Основна література: [2; 3; 5]. Додаткова: [13; 22; 23; 25]

Змістовий модуль 1

Організаційні засади здійснення банками операцій з цінними паперами

Тема 1. Фондовий ринок: сутність та зміст

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Характеристика фондового ринку.
2. Види ринку цінних паперів.
3. Учасники фондового ринку.
4. Участь банків на ринку цінних паперів.

Питання для обговорення

1. Нормативно-законодавча база ринку цінних паперів.
2. Функції фондового ринку.
3. Система допуску цінних паперів до біржових торгів.

4. Сутність реєстру власників іменних цінних паперів.
5. Регулювання ринку цінних паперів.
6. Структура ринку цінних паперів.
7. Характеристика емітентів цінних паперів.
8. Інвестори в цінні папери.
9. Саморегульвні організації професійних учасників фондового ринку.
10. Об'єднання професійних учасників фондового ринку.
11. Банк як основний учасник фондового ринку.
12. Банк як інфраструктурний учасник фондового ринку.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Основними законодавчими актами, що регулюють операції банків із цінними паперами, є закони України "Про Національний банк України", "Про банки і банківську діяльність", "Про цінні папери та фондовий ринок", "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", "Про депозитарну систему в Україні", "Про обіг векселів", Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку і Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів.

Ринок цінних паперів (фондовий ринок) становить сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу й обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Учасниками фондового ринку є емітенти (зокрема іноземні) або особи, які видали неемісійні цінні папери; інвестори в цінні папери; інституційні інвестори; професійні учасники фондового ринку; об'єднання професійних учасників фондового ринку, зокрема саморегульвні організації професійних учасників фондового ринку.

Банки є активними учасниками ринку цінних паперів. Вони здійснюють діяльність на всіх сегментах ринку цінних паперів (первинному та вторинному, національному й міжнародному, ринку державних і корпоративних цінних паперів, біржовому та позабіржовому) і з різними видами цінних паперів (пайовими, борговими, іпотечними, похідними). На ринку цінних паперів банки виконують функції таких основних (головних) учасників, як: емітенти, інвестори, торговці цінних паперів – та інфраструктурних (допоміжних) учасників. Виступаючи в ролі торговця цінними паперами й інфраструктурного учасника ринку цінних паперів, банк здійснює професійну діяльність.

На фондовому ринку здійснюють такі види *професійної діяльності*:
діяльність із торгівлі цінними паперами;
діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
депозитарну діяльність;
діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку;
клірингову діяльність.

Професійну діяльність на фондовому ринку здійснюють виключно на підставі ліцензії, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) (крім професійної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів і депозитарної діяльності Національного банку України). Перелік документів, необхідних для здобуття ліцензії, порядок її видачі та анулювання встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Професійну діяльність Центрального депозитарію цінних паперів здійснюють на підставі правил Центрального депозитарію цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, в установленому законодавством порядку.

Депозитарну діяльність Національного банку України здійснюють з урахуванням особливостей депозитарної та клірингової діяльності із цінними паперами, відповідно до компетенції, установлені Законом України "Про депозитарну систему України".

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснюють, із метою: реалізації єдиної державної політики у сфері випуску та обігу цінних паперів та їхніх похідних;

створення умов для ефективною мобілізації та розміщення учасниками ринку цінних паперів фінансових ресурсів з урахуванням інтересів суспільства;

отримання учасниками ринку цінних паперів інформації про умови випуску й обігу цінних паперів, результати фінансово-господарської діяльності емітентів, обсяги та характер угод із цінними паперами та іншої інформації, що впливає на формування цін на ринку цінних паперів;

забезпечення однакових можливостей для доступу емітентів, інвесторів і посередників на ринок цінних паперів;

гарантування прав власності на цінні папери;

захисту прав учасників фондового ринку;

інтеграції у європейський та світовий фондові ринки;

дотримання учасниками ринку цінних паперів вимог актів законодавства;

запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринку цінних паперів;

контролю за прозорістю та відкритістю ринку цінних паперів.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 1.1. Дайте визначення таких термінів: фондовий ринок, цінні папери, дериватив, реєстр власників іменних цінних паперів, біржовий список, лістинг, делістинг, біржовий реєстр, емітент, інвестор у цінні папери, інституційний інвестор, реєстратор, зберігач, брокер, дилер, андеррайтер, депозитарій.

Завдання 1.2. Проаналізуйте правовий статус і склад повноважень таких суб'єктів (учасників) фондового ринку: емітентів цінних паперів, інвесторів, посередників, реєстраторів на фондовому ринку.

Завдання 1.3. Установіть відповідність (табл. 3):

Таблиця 3

Види діяльності на фондовому ринку

Терміни	Характеристика
1) саморегулівна організація	а) діяльність, яка проводиться торговцями цінних паперів від свого імені за винагороду протягом певного строку, зазначеного в договорі про управління переданими цінними паперами і грошовими коштами; б) комісійна діяльність з цінними паперами, яка передбачає укладення цивільно-правових договорів відносно цінних паперів від свого імені, але по дорученню і за рахунок іншої особи; в) проводить професійну, депозитарну діяльність на фондовому ринку з торгівлі цінними паперами, управління активами інвесторів тощо; г) діяльність, яка пов'язана з розміщенням цінних паперів по дорученню від імені та за рахунок емітента; д) комерційна діяльність з цінними паперами з метою подальшого їх перепродажу
2) дилерська діяльність	
3) брокерська діяльність	
4) андеррайтингова діяльність	

1)_____; 2)_____; 3)_____; 4)_____.

Завдання 1.4. Установіть відповідність (табл. 4):

Таблиця 4

Терміни з навчальної дисципліни

Терміни	Характеристика
1) емісія	а) сукупність процедур із включення цінних паперів до реєстру фондової біржі та здійснення контролю за відповідністю цінних паперів і емітента умовам та вимогам, установленим у правилах фондової біржі; б) механізм визначення та/або фіксації на фондовій біржі ринкової ціни емісійного цінного паперу, що перебуває в обігу на тій біржі; в) сукупність дій емітента, що провадяться в установленій законодавством послідовності і спрямовані на розміщення емісійних цінних паперів серед їх перших власників; г) сукупність певного виду емісійних цінних паперів одного емітента, однієї номінальної вартості, які мають однакову форму випуску і міжнародний ідентифікаційний номер, та забезпечують їх власникам однакові права незалежно від часу придбання і способу їх емісії
2) лістинг	
3) випуск цінних паперів	
4) котирування	

1) _____; 2) _____; 3) _____; 4) _____.

Завдання 1.5. Установіть відповідність (табл. 5):

Таблиця 5

Особи на фондовому ринку

Терміни	Характеристика
1) перший власник	а) власник ордерного цінного паперу (його уповноважена особа), який вчиняє індосамент. Може бути повним (іменним) – виписаним на ім'я (найменування) конкретної особи або бланковим (на пред'явника) – виписаним без зазначення імені (найменування) особи; б) чоловік або дружина, прямі родичі особи (батько, мати, діти, рідні брати та сестри, дід, баба, онуки), прямі родичі чоловіка чи дружини особи, чоловік або дружина прямого родича; в) особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера; г) передавальний напис на ордерному цінному папері, що посвідчує перехід прав на цінний папір та прав за цінним папером до іншої особи в установленому законодавством порядку
2) індосамент	
3) асоційована особа	
4) індосант	

1) _____; 2) _____; 3) _____; 4) _____.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Охарактеризуйте поняття "ринок цінних паперів", його структуру.
2. Розкрийте сутність первинного та вторинного ринків цінних паперів.
3. Що розуміють під біржовим і позабіржовим ринком?
4. Охарактеризуйте національний та міжнародний ринки цінних паперів.
5. Перелічіть правила фондової біржі.
6. Перелічіть функції фондового ринку.
7. Розкрийте сутність системи допуску цінних паперів до біржових торгів.
8. Перелічіть учасників фондового ринку.
9. Хто належить до професійних учасників фондового ринку?
10. Розкрийте сутність поняття "основні учасники фондового ринку".
11. Розкрийте сутність поняття "інфраструктурні учасники фондового ринку".

Тема 2. Фінансові інструменти фондового ринку

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Класифікація цінних паперів банків.
2. Емісійні цінні папери банків.
3. Неемісійні цінні папери банків.

Питання для обговорення

1. Цінні папери за порядком їхнього розміщення.
2. Цінні папери за формою існування.
3. Цінні папери за формою випуску.
4. Цінні папери за економічною ознакою.
5. Характеристика, види й оцінювання акцій.
6. Визначення та види облігацій.
7. Сутність іпотечних, інвестиційних сертифікатів і сертифікатів фондів операцій із нерухомістю.
8. Сутність ощадних (депозитних) сертифікатів.
9. Поняття та види векселів.
10. Особливості похідних цінних паперів.
11. Товаророзпорядчі цінні папери.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Фінансовими інструментами фондового ринку слугують цінні папери. **Цінним папером** є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) та особи, яка має права на цінний папір, і передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передавання прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам.

На ринку цінних паперів предметом купівлі-продажу є різного виду цінні папери. Цінні папери можуть бути кваліфіковані за цілою низкою ознак, згідно із Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок". Цінні папери *за порядком їхнього розміщення (видачі)* розподіляють на емісійні та неемісійні.

Емісійні цінні папери – це цінні папери, що посвідчують однакові права їхніх власників у межах одного випуску щодо особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент). До емісійних цінних паперів належать: акції; облігації підприємств; облігації місцевих позик; державні облігації України; іпотечні облігації; іпотечні сертифікати; сертифікати фондів операцій із нерухомістю (далі – сертифікати ФОН); інвестиційні сертифікати; казначейські зобов'язання України.

Цінні папери, що не належать, згідно із цим Законом, до емісійних цінних паперів, можуть бути визнані такими НКЦПФР, якщо це не суперечить спеціальним законам про ці групи та/або види цінних паперів.

До **неемісійних цінних паперів** належать: ощадні (депозитні) сертифікати; векселі; заставні; приватизаційні цінні папери; похідні цінні папери; товаророзпорядчі цінні папери.

Цінні папери *за формою існування* розподіляють на: документарні (у вигляді бланка цінного папера або його сертифіката); бездокументарні (у вигляді електронних записів на рахунках у цінних паперах).

Емісійні цінні папери одного випуску можуть існувати лише в одній формі (документарній або бездокументарній). Неемісійні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі.

Цінні папери *за формою випуску* можуть бути: на пред'явника; іменні; ордерні.

У цінному папері **на пред'явника** посвідчені в ньому майнові права належать тому, хто фактично зможе пред'явити його зобов'язаній особі (емітенту), а та має право та зобов'язана здійснити права, дані цим цінним папером її власнику (пред'явнику цінного папера).

В **іменному цінному папері** посвідчені в ньому майнові права належать прямо зазначеній там особі, якою, відповідно, тільки й може бути здійснено належне виконання за таким цінним папером.

В **ордерному цінному папері** названо суб'єкт посвідченого ним права, але ця особа не тільки сама може здійснити це право, але також може призначити своїм розпорядженням або наказом ("ордером") іншу уповноважену особу.

За *економічною ознакою* цінні папери розподіляють на: пайові; боргові; іпотечні; приватизаційні; похідні; товаророзпорядчі.

Пайові цінні папери – це такі цінні папери, які посвідчують участь їхнього власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів і сертифікатів ФОН), надають власнику право на участь в управлінні емітентом та отримання частини прибутку, зокрема, у вигляді дивідендів, і частини майна в разі ліквідації емітента (крім сертифікатів ФОН). До пайових цінних паперів належать: акції; інвестиційні сертифікати; сертифікати ФОН.

Боргові цінні папери – це такі цінні папери, що посвідчують відносини позики та передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти, відповідно до зобов'язання. До боргових цінних паперів належать: облігації підприємств; державні облігації України; облігації місцевих позик; казначейські зобов'язання України; ощадні (депозитні) сертифікати; векселі.

Іпотечні цінні папери – це такі цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) і які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. До іпотечних цінних паперів належать: іпотечні облігації; іпотечні сертифікати; заставні.

Приватизаційні цінні папери – це такі цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне отримання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду. До приватизаційних цінних паперів належать: приватизаційні майнові сертифікати; приватизаційні житлові чеки; приватизаційні земельні бони.

Похідні цінні папери – це такі цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язано із правом на придбання чи продаж протягом строку, установленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів. До похідних цінних паперів належать: ф'ючерси; опціони.

Товаророзпорядчі цінні папери – це цінні папери, які надають їхньому власнику право розпоряджатися майном, указаним у цих документах. До товаророзпорядчих цінних паперів належать: коносаменти; складські свідоцтва.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 2.1. Які види цінних паперів, зазначені в Законі України "Про цінні папери та фондовий ринок", можуть існувати в документарній формі, а які виключно в бездокументарній? Відповідь оформіть у вигляді табл. 6.

Таблиця 6

Документарні та бездокументарні цінні папери

Документарні цінні папери	№ статті Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок"	Бездокументарні цінні папери	№ статті Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок"

Завдання 2.2. Установіть відповідність (табл. 7):

Таблиця 7

Види цінних паперів

Характеристика	Види
1	2
1) цінний папір, який розміщується інвестиційним фондом; 2) боргове зобов'язання чітко визначеної форми, що дає незаперечне право на отримання зазначеної в ньому суми грошей; 3) договір стандартної форми, який засвідчує право або зобов'язання придбати або продати актив на певних умовах; 4) один із видів боргових цінних паперів, що підтверджують наявність кредиторсько-дебіторських взаємовідносин між емітентом і власником	а) дериватив; б) облігація; в) інвестиційний сертифікат; г) казначейське зобов'язання; д) немає в переліку

1)____; 2)____; 3)____; 4)____.

Завдання 2.3. Розподіліть наведені цінні папери на ордерні, іменні та на пред'явника:

- а) акція;
- б) казначейське зобов'язання;
- в) вексель;
- г) коносамент;
- д) облігація;
- е) інвестиційний сертифікат;
- є) пред'явницька акція.

Завдання 2.4. На основі Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" охарактеризуйте цінні папери за належністю до певної групи шляхом заповнення табл. 8.

Таблиця 8

Класифікація цінних паперів

№ п/п	Групи цінних паперів за економічною ознакою	Визначення групи цінних паперів	Цінні папери, що належать до відповідної групи	№ статті Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок"

Завдання 2.5. Які види деривативів, згідно із Законом України "Про цінні папери та фондову біржу", є цінними паперами, а які не є цінними паперами (табл. 9):

Таблиця 9

Види деривативів

Деривативи	
цінні папери	не є цінними паперами

Завдання 2.6. Користуючись Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок", заповніть табл. 10 (не менше ніж 3 варіанти).

**Групи цінних паперів, згідно із Законом України
"Про цінні папери та фондовий ринок"**

№ п/п	Групи цінних паперів	Види цінних паперів
1	Пайові цінні папери	
2	Боргові цінні папери	
3	Іпотечні цінні папери	

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Що розуміють під цінними паперами в Україні?
2. Що розуміють під емісійними та неемісійними цінними паперами?
3. Визначте сутність та зміст акцій.
4. Що таке "облігація"?
5. Розкрийте сутність іпотечного та інвестиційного сертифікатів.
6. Що таке "казначейські зобов'язання України"?
7. Розкрийте сутність ощадних сертифікатів.
8. Охарактеризуйте вексель.
9. Розкрийте сутність приватизаційних цінних паперів.
10. Що належить до похідних цінних паперів? Розкрийте сутність.
11. Що належить до товаророзпорядчих цінних паперів? Розкрийте сутність.
12. У чому різниця документарних і бездокументарних цінних паперів?
13. Як класифікують цінні папери за формою випуску?
14. Як класифікують цінні папери за економічною ознакою?
15. Розкрийте сутність боргових цінних паперів.

Тема 3. Емісійні операції банків

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Поняття емісії цінних паперів та емісійної діяльності банків.
2. Розміщення акцій і їхній обіг.
3. Операції банків з облігаціями власної емісії.

Питання для обговорення

1. Мета емісійних операцій банків.
2. Етапи емісії цінних паперів.

3. Розміщення цінних паперів.
4. Процес первинного розміщення цінних паперів.
5. Реєстрація випуску та проспекту емісії цінних паперів.
6. Приватне розміщення цінних паперів.
7. Вимоги до публічного розміщення цінних паперів.
8. Цілі банків під час випуску акцій.
9. Основні економічні показники біржової торгівлі акціями.
10. Особливості емісії банківських облигацій.
11. Процес розміщення облигацій.
12. Емісія векселів.
13. Випуск і розміщення сертифікатів.
14. Показники характеристики якостей облигацій.
15. Розрахункова вартість інвестиційного сертифіката.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Емісійна діяльність банків містить операції з випуску власних цінних паперів і їхнього первинного розміщення, а також операції з реалізації прав інвесторів, засвідчених емітованими банками цінними паперами. Операції, які здійснюють банки у процесі своєї емісійної діяльності, називають **емісійними**.

Метою емісійних операцій є:

залучення коштів для формування і поповнення статутного капіталу. Для досягнення цієї мети здійснюють випуск в обіг інструментів власності або пайових цінних паперів – акцій;

залучення ресурсів для здійснення активних банківських операцій, фінансування визначених програм або напрямів діяльності. Для досягнення цієї мети здійснюють випуск боргових зобов'язань або інструментів позики – облигацій, ощадних (депозитних) сертифікатів, іпотечних облигацій;

хеджування ризиків операцій із цінними паперами. Для досягнення цієї мети здійснюють випуск в обіг похідних цінних паперів (деривативів) або інструментів строкових угод – ф'ючерсів, опціонів.

Акції можуть випускатися банками для досягнення таких цілей: формування статутного капіталу, збільшення статутного капіталу, консолідації та дроблення акцій, реорганізації банку

Акція – це іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи

право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів і право на отримання частини майна акціонерного товариства в разі його ліквідації; право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення діяльності акціонерних товариств.

Для залучення додаткових ресурсів банки України вдаються до випуску боргових зобов'язань (боргових цінних паперів), найбільш поширеними з яких є облігації, ощадні (депозитні) сертифікати, іпотечні облігації.

Випуск облігацій здійснюють за рішенням відповідного органу управління банку і відповідно до його статуту. Банки – акціонерні товариства мають право випускати такі різновиди облігацій: іменні облігації або на пред'явника; процентні облігації або дисконтні; конвертовані облігації.

Банки – акціонерні товариства можуть випускати облігації в сумі, що не перевищує розмір статутного капіталу або розмір забезпечення, що надається із цією метою третіми особами. Заборонено випуск облігацій для формування й поповнення статутного капіталу та покриття збитків від господарської діяльності.

Облігації можуть випускати у вільний обіг і мати обмежене коло обігу. Облігації, що випускають у вільний обіг, підлягають обов'язковій державній реєстрації у НКЦПФР. Крім того, у разі публічного випуску облігацій підлягає державній реєстрації також інформація про випуск облігацій, у яких відображено умови випуску облігацій. До таких умов належать: акції; розмір позики; строки та порядок погашення облігацій; можливість конвертування облігацій на облігації інших випусків або умови прибутковості; номінальна вартість облігацій тощо.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 3.1. АТ АКБ "Аркада" провів емісію акцій номінальною вартістю 15 грн і загальною кількістю 500 тис. шт. Із загальної кількості емітованих акцій 80 тис. було реалізовано за ціною 18 грн за одну акцію.

Визначте розмір статутного фонду та емісійного доходу банку від емісії акцій.

Завдання 3.2. ПАТ "Акро-банк" здійснив емісію звичайних акцій загальною кількістю 8 000 тис. шт. номінальною вартістю 20 грн, привілейованих акцій загальною кількістю 200 тис. шт. номіналом 20 грн. Із загальної

кількості емітованих акцій 1 500 тис. звичайних акцій було продано за ціною 24 грн за одну акцію, 80 тис. привілейованих акцій – за ціною 30 грн за акцію.

Визначте розмір статутного капіталу банку та розмір його емісійного доходу.

Завдання 3.3. Банк придбав акції в липні за номіналом і продав у серпні за ціною 1 000 грн, що на 100 грн перевищує номінал. За нею сплачують дивіденд 50 % річних.

Визначте курс акції в серпні та поточну дохідність інвестованих коштів.

Завдання 3.4. Акцію придбано за номіналом та продано через 6 місяців за ціною 10 000 грн, що на 2 500 грн перевищує номінал. За нею сплачують дивіденд 16 % річних.

Визначте курс акції на момент продажу і поточну та додаткову дохідність інвестованих коштів.

Завдання 3.5. Облігацію номіналом 5 000 грн розміщено з дисконтом у розмірі 750 грн. Купонний дохід за облігацією становить 12,5 % річних.

Визначте сукупний приріст/збиток капіталу, річний сукупний дохід за облігацією за строк її дії 5 років. Розрахуйте кінцеву прибутковість облігації.

Завдання 3.6. Дисконтну облігацію зі строком обігу один день було розміщено за ціною 92 % від номіналу.

Визначте дохідність до погашення, якщо номінальна вартість облігацій становить 445 грн.

Завдання 3.7. Облігацію номіналом 10 тис. грн зі строком обігу п'ять років зі щорічною виплатою 50 % придбано ПАТ "Акро-банк" на вторинному ринку цінних паперів із премією в розмірі 4 тис. грн після двох років обігу.

Визначте: річний приріст/збиток капіталу; суму сукупного купонного доходу за облігацією для банку; купонну прибутковість облігації; поточну прибутковість облігації; кінцеву прибутковість облігації та накопичений купонний дохід, який отримує банк.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте сутність емісійних операцій банків.
2. Яка мета здійснення емісійних операцій банку?

3. Що таке "публічне розміщення акцій"?
4. Розкрийте сутність приватного розміщення акцій.
5. Перелічіть цілі випуску акцій банками.
6. Розкрийте особливості та процедури формування статутного капіталу банку.
7. Хто ухвалює рішення про збільшення статутного капіталу банку?
8. Що таке "дроблення акцій"?
9. Розкрийте сутність поняття "консолідація акцій".
10. Розкрийте сутність реорганізації банку.
11. Перелічіть вимоги до приватного розміщення акцій.
12. Перелічіть вимоги до публічного розміщення акцій.
13. Які способи прямого продажу акцій ви знаєте? Розкрийте сутність.
14. Які способи продажу акцій через андерайтерів ви знаєте? Розкрийте сутність.
15. Що таке "емісійний дохід"?

Змістовий модуль 2

Методичні засади здійснення банками операцій з цінними паперами

Тема 4. Інвестиційні операції банків з цінними паперами

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Характеристика інвестиційних операцій банків із цінними паперами.
2. Економічна характеристика портфелів цінних паперів.
3. Принципи оцінювання та обліку цінних паперів у портфелі банку.

Питання для обговорення

1. Сутність та зміст інвестиційних операцій банків.
2. Цілі інвестицій у цінні папери.
3. Етапи процесу інвестування в цінні папери.
4. Види портфелів цінних паперів.
5. Класифікація цінних паперів у портфелях банків.
6. Торговельний портфель цінних паперів.

7. Портфель цінних паперів на продаж.
8. Портфель цінних паперів до погашення.
9. Портфель інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.
10. Правила відображення за справедливою вартістю цінних паперів.
11. Витрати на операції із придбання боргових цінних паперів.
12. Метод ефективної ставки відсотка.
13. Особливості обліку цінних паперів у різних портфелях банку.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Крім отримання доходів, банки здійснюють інвестиції в цінні папери, а також можуть ставити за мету таке:

створення резерву ліквідності шляхом розміщення своїх ресурсів у високоліквідні цінні папери, що можуть бути легко реалізовані на ринку чи використані як застава для отримання кредитів на міжбанківському ринку або у НБУ;

розширення клієнтської бази, забезпечення присутності банку на найбільш динамічних ринках;

забезпечення диверсифікованості банківських операцій, із метою мінімізації банківських ризиків і стабілізації доходів.

Процес інвестування в цінні папери складається з таких етапів:

визначення цілей, горизонту і форми інвестицій;

інвестиційного аналізу;

формування й управління портфелем цінних паперів;

оцінювання ефективності інвестиційної діяльності.

З урахуванням цілей, а також здатності банку прогнозувати ціни й дохідність фінансових інструментів, банк визначає свій **інвестиційний горизонт**, що є проміжком часу, у межах якого він має намір розробити інвестиційну стратегію та оцінити її результати в подальшому. Інвестиційний горизонт може бути невеликим, якщо інвестор орієнтований на отримання короткострокового прибутку, і довгостроковим, який вибирає, переважно, стратегічний інвестор.

Виходячи із цілей інвестування та інвестиційного горизонту, банки визначають форму інвестицій у цінні папери. Інвестиції банку можуть бути прямими та портфельними.

Прямі інвестиції – це вкладення ресурсів банку в різних формах, із метою безпосереднього управління об'єктами інвестицій, якими можуть

бути підприємства, фонди й корпорації, нерухомість, інше майно. Прямі інвестиції набирають форми вкладень в акції в тому разі, коли банк здобуває контрольний пакет акцій тієї або тієї компанії, в управлінні якої він бере безпосередню участь, реалізуючи право голосу на належні йому акції.

Формування цілей, визначення горизонту і форм інвестицій – це перший етап інвестування.

Наступний етап – це **інвестиційний аналіз** (фундаментальний і технічний).

Фундаментальний аналіз охоплює чотири рівні дослідження: макроекономічний аналіз; галузевий аналіз; аналіз фінансового стану і перспектив розвитку конкретної компанії-емітента; прогнозування (моделювання) ціни фінансового інструменту.

Технічний аналіз – це сукупність методів і прийомів прогнозування тенденцій зміни цін на ліквідних ринках цінних паперів на основі виключно технічних характеристик ринку – динаміки цін і обсягів операцій із купівлі та продажу цінних паперів.

Наступний етап інвестиційного процесу – це **формування банком портфеля цінних паперів** з урахуванням результатів здійснення аналізу й управління цим портфелем.

Останній етап інвестиційного процесу – це **оцінювання ефективності інвестиційної діяльності банку і, зокрема, ефективності управління портфелем цінних паперів**. Під *оцінюванням ефективності* мають на увазі, по-перше, періодичний контроль за тим, наскільки реальні результати інвестиційної діяльності відповідають цілям політики, сформованої банком і, отже, наскільки ефективною виявилася стратегія банку з формування й управління портфелем. По-друге, ефективність, безумовно, оцінюють за дохідністю вкладень, досягнутою банком за відповідний проміжок часу, порівняно з показниками інших інвесторів або ринку взагалі.

Згідно з нормативними документами Національного банку України, цінні папери, у які банки вкладають кошти, класифікують за різними критеріями. З урахуванням цих критеріїв здійснюють облік укладень у цінні папери на балансі комерційних банків. Залежно від мети придбання, характеристики цінного папера, можливості їхнього оцінювання за справедливою вартістю і строків зберігання в портфелі банку цінні папери

розподіляють на чотири види: цінні папери в торговельному портфелі; цінні папери в портфелі на продаж; цінні папери в портфелі до погашення; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 4.1. КБ "Преміум" розглядає операцію з купівлі акції компанії N. Аналітику з акцій дано завдання визначити:

- 1) дисперсію доходів;
- 2) α і β за акцією компанії N;
- 3) рівняння регресії;
- 4) кореляцію прибутків між ринковим портфелем і доходом за акцією;
- 5) коефіцієнт детермінації.

Характеристику портфеля цінних паперів компанії N наведено в табл. 11.

Таблиця 11

Характеристика портфеля цінних паперів компанії N

Місяці	Дохідність ринкового портфеля, %	Дохідність акції компанії N, %
Січень	10	15
Лютий	12	13
Березень	6	4
Квітень	-4	-12
Травень	1	-2

Завдання 4.2. Інвестиційний портфель банку характеризується такими даними (табл. 12). Дохідність безризикових цінних паперів дорівнює 8 %. Середня дохідність фондового ринку становить 14 %.

Визначте: β портфеля; дохідність інвестиційного портфеля; премію за ризик укладання в цінні папери.

Таблиця 12

Характеристика портфеля цінних паперів банку

Цінні папери компанії	Загальна ринкова вартість, грн	β -коефіцієнт
А	5 000	1,3
Б	10 000	0,9
В	7 000	1,1
Г	8 000	0,6

Завдання 4.3. Безризикова ставка – 0,8; очікуваний дохід ринку – 0,15; β цінного папера – 1,2.

Визначте очікуваний дохід з акції.

Завдання 4.4. Безризикова ставка дорівнює 0,6; дохід за акцією № 1 – 0,11; за акцією № 2 – 0,14; стандартне відхилення доходів за акцією № 1 дорівнює 0,2; за акцією № 2 – 0,4; β за акцією № 1 – 0,8; за акцією № 2 – 1,1.

За якою акцією можна отримати вищий дохід?

Завдання 4.5. Інвестор має портфель, складений із ризикових цінних паперів банку, стандартне відхилення якого дорівнює 0,4 за очікуваного доходу 0,3. Безризикова ставка становить 11 %. Інвестор вирішив змінити структуру портфеля, який на 45 % буде сформовано з ризикових інвестицій і на 55 % – із безризикових.

Визначте стандартне відхилення та очікуваний дохід нового портфеля.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Що розуміють під інвестиційними операціями банків із цінними паперами?
2. Що ставлять собі за мету банки під час здійснення інвестицій у цінні папери?
3. Перелічіть етапи процесу інвестування в цінні папери.
4. Які види інвестицій ви знаєте?
5. Що таке "прямі інвестиції"?
6. Що таке "портфельні інвестиції"?
7. Для чого потрібен інвестиційний аналіз?
8. Що передбачає фундаментальний аналіз?
9. Розкрийте сутність технічного аналізу.
10. Перелічіть основні завдання технічного аналізу.
11. Які типи портфелів цінних паперів банку ви знаєте?
12. Що містить торговельний портфель цінних паперів?
13. Що таке "портфель цінних паперів на продаж"?
14. Розкрийте сутність портфеля цінних паперів до погашення.
15. Розкрийте особливості портфеля інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.

Тема 5. Ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та методи управління ними

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Види ризиків інвестиційної діяльності банків із цінними паперами.
2. Методи управління ризиками інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів.

Питання для обговорення

1. Сутність та зміст інвестиційного ризику.
2. Поняття кредитного ризику на ринку цінних паперів.
3. Особливості ринкового ризику.
4. Визначення процентного ризику.
5. Класифікація методів управління ризиками інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів.
6. Сутність та зміст диверсифікації на ринку цінних паперів.
7. Установлення обмежень на інвестиційні операції банків.
8. Хеджування ризиків.
9. Формування резервів під операції банків із цінними паперами.
10. Порядок визначення ризику цінних паперів.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

У практиці інвестиційної діяльності банків із цінними паперами звичайно виділяють такі ризики: кредитний, ринковий, процентний.

Кредитний ризик пов'язаний зі зменшенням фінансових можливостей емітента цінних паперів, коли він не може виконувати свої фінансові зобов'язання, а також із зобов'язаннями та спроможностями уряду держави або його установ погашати борги за позиками, отриманими від юридичних і фізичних осіб.

Ринковий ризик виникає за непередбачених і серйозних порушень на ринку цінних паперів та в економіці загалом. У зв'язку із цим, ринкова ціна окремих видів цінних паперів може значно знизитися, аж до рівня їхньої номінальної ціни та навіть нижчого.

Процентний ризик залежить від коливання ринкових ставок боргових зобов'язань, за якими встановлено процент у договірному порядку з моменту їхнього випуску. Чим більш віддалений строк погашення такого боргового зобов'язання, тим вищий процентний ризик.

Для управління ризиками в інвестиційній діяльності банки використовують такі основні методи: диверсифікація, установлення лімітів на здійснення інвестиційних операцій банку, хеджування ризиків операцій банків із цінними паперами.

Диверсифікація – це розподіл цінних паперів портфеля інвестицій таким чином, щоб забезпечити найвищий рівень очікуваного доходу заданого рівня ризику або найменший ризик заданого рівня доходу. Цього досягають шляхом розподілу коштів між безліччю цінних паперів різного виду, якості та різних строків погашення для зниження портфельного ризику.

Установлення лімітів на здійснення інвестиційних операцій банку передбачає встановлення обмежень на інвестиційні операції банків у формі обов'язкових нормативів, які встановлюються НБУ. Таких нормативів два:

- норматив інвестування в цінні папери окремого підприємства (Н11), що не може перевищувати 15 % регулятивного капіталу банку;
- норматив загальної суми інвестування (Н12), що не має бути більшим за 60 % розміру регулятивного капіталу банку.

Хеджування ризиків операцій банків із цінними паперами здійснюють за допомогою відповідних похідних фінансових інструментів, зокрема, ф'ючерсів та опціонів.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 5.1. Вартість портфеля банку на 01.01.2017 р. становила 10 500 грн, а на 01.01. 2018 р. – 9 800 грн. Реалізований приріст курсової вартості, коли було продано акції компанії А, становив 500 грн. Отримано дивіденди в розмірі 150 грн.

Визначте сукупну прибутковість портфеля та скоректовану, урахувавши ризик і ринкові показники, норму прибутковості портфеля, якщо β портфеля дорівнює 1,2, безризикова ставка відсотка дорівнює 7 %, а середньоринкова норма видатності 10,75 %.

Завдання 5.2. Фактор β банків А і Б у першій половині 2017 р. становив, відповідно, 0,8096 і 1,0946. У I кварталі обидва банки виплатили

дивіденди, відповідно, по 15 і 20 грн за акцію. Курсова вартість акцій банку А зросла зі 150 до 180 грн, а банку Б – із 200 до 220 грн. Індекс РТС за аналізований період виріс із 333 до 366 пунктів. Безризикова ставка відсотка дорівнює 7 %.

Визначте прибутковість і скоректовану, ураховуючи ризик і ринкові показники, норму прибутковості.

Завдання 5.3. Фактор β звичайної акції компанії А становить 0,93. Акція перебувала в портфелі банку протягом 2017 р. і збільшилася в ціні за цей період із 393 до 657 грн. Дивіденди, виплачені компанією, становили 40 грн. Індекс ПФТС за цей період зріс із 47,00 до 49,25 пунктів. Безризикова ставка відсотка становила 6 %.

Визначте RAR і зробіть висновки про збереження акцій у портфелі цінних паперів.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Що таке "інвестиційний ризик"?
2. Які види ризику від інвестиційної діяльності банку ви знаєте?
3. Розкрийте поняття "кредитний ризик".
4. Дайте визначення ринкового ризику.
5. Що таке "процентний ризик"?
6. Перелічіть основні методи управління ризиками від інвестиційної діяльності банку.
7. Що таке "диверсифікація цінних паперів"?
8. Розкрийте сутність хеджування.
9. Яким чином установлюють обмеження на інвестиційні операції банків?
10. Яким чином формують резерви під операції банків із цінними паперами?
11. Перелічіть послідовність дій під час розрахунку резерву за цінними паперами.
12. У якому випадку резерв не формують?
13. Який порядок визначення ризику цінних паперів?
14. Якими нормативно-правовими актами регламентовано визначення резервів під операції із цінними паперами?
15. Що таке "нестандартні цінні папери"?

Тема 6. Посередницькі операції банків з цінними паперами

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Класифікація посередницьких операцій банків із цінними паперами.
2. Андерайтингова діяльність банків.
3. Дилерська діяльність банків.
4. Брокерська діяльність банків.
5. Консультаційна діяльність банків із цінними паперами.

Питання для обговорення

1. Сутність посередницьких операцій банків із цінними паперами.
2. Види та зміст посередницької діяльності банків на фондовому ринку.
3. Особливості правового регулювання андерайтингу.
4. Договір андерайтингу цінних паперів.
5. Сутність та зміст андерайтингу.
6. Зміст дилерської діяльності банків.
7. Виконання банками функцій дилера на фондовому ринку.
8. Вимоги до кандидатів у дилери.
9. Брокерські послуги банків на первісному ринку цінних паперів.
10. Види замовлень за угодами з цінними паперами.
11. Діяльність з управління цінними паперами.
12. Зміст консультаційної діяльності банків із цінними паперами.
13. Договір про управління цінними паперами.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Андерайтинг – це укладення торговцем цінними паперами договорів про відчуження цінних паперів та/або здійснення дій чи надання послуг, пов'язаних із таким відчуженням, у процесі емісії цих цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом. Андерайтер може надавати консультації емітенту щодо розміщення цінних паперів цього емітента.

Андерайтер, відповідно до договору з емітентом, може здійснювати: купівлю цінних паперів в емітента з подальшим перепродажем їх інвесторам;

гарантування повного або часткового продажу цінних паперів емітента інвесторам, повний чи частковий їхній викуп за фіксованою ціною з подальшим перепродажем;

продаж якомога більшої кількості цінних паперів без зобов'язання придбати будь-які цінні папери, що не були продані.

Із метою організації публічного розміщення цінних паперів, андеррайтери можуть укладати між собою договір про спільну діяльність.

Дилерська діяльність – це укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів про цінні папери та інші фінансові інструменти від свого імені та за свій рахунок, із метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом.

Брокерська діяльність – це укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема на підставі договорів комісії, доручення) про цінні папери та інші фінансові інструменти від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Торговець цінними паперами, який здійснює брокерську діяльність, може надавати своїм клієнтам консультації щодо купівлі-продажу цінних паперів та інших фінансових інструментів.

Діяльність з управління цінними паперами – це діяльність, яка здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами, іншими фінансовими інструментами й коштами, призначеними для інвестування в цінні папери та інші фінансові інструменти, а також отриманими у процесі управління цінними паперами, іншими фінансовими інструментами й коштами на користь установника управління або визначених ним третіх осіб.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 6.1. Акції компанії Б коштували на початку 2017 р. 20,45 грн за штуку, а в січні 2018 р. – 24,45 грн. Банк придбав 500 акцій цієї компанії. Початковий необхідний рівень маржі становив 55 %. За акціями було виплачено дивіденди в розмірі 0,78 грн на акцію.

Яка прибутковість інвестицій банку, якщо брокерська винагорода становила 9 %?

Завдання 6.2. Банк придбав із використанням маржі 7 тис. акцій компанії А за курсом 1,76 грн за акцію. Біржовий збір становить 0,5 % від

суми угоди, комісійну винагороду брокерові встановлено в розмірі 1 % від ціни акції. За акціями було виплачено дивіденди компанією в розмірі 1,12 грн. Під кінець року курс акцій становив 1,83 грн.

Розрахуйте ставку прибутковості вкладення банку, розмір біржового збору та суму комісійної винагороди брокерові.

Завдання 6.3. Акції компанії коштували на початку року 10,7 грн. Банк придбав 1 тис. акцій цієї компанії. Винагорода брокерові становить 9 %, а початковий необхідний рівень маржі – 50 %. Наприкінці року курс акцій піднявся до 11,7 грн, за ними було виплачено дивіденди в розмірі 0,214 грн на акцію.

Яка прибутковість її інвестицій?

Завдання 6.4. Банк-продавець акцій придбав опціон "пут" з опціоною премією 1,50 грн за кожну акцію із правом продажу 100 акцій по 80 грн за одну акцію. На момент виконання угоди ціна акції становила 70 грн.

Визначте економічний результат угоди для власника опціону й андерайтера.

Завдання 6.5. Інвестор придбав акції ПАТ "Будбанк" у сумі 10 тис. грн. Біржовий збір становить 0,5 % суми угоди, комісійну винагороду брокерові встановлено в розмірі 1 % від ціни акції, брокерська компанія стягує на свою користь 50 % комісійної винагороди.

Визначте розмір біржового збору, суму комісійної винагороди брокерові, суму трансакційних витрат.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте сутність посередницьких операцій банків із цінними паперами.
2. Які існують види посередницької діяльності банків на фондовому ринку?
3. Розкрийте сутність андерайтингової діяльності банків.
4. Які особливості правового регулювання андерайтингу?
5. Розкрийте сутність дилерської діяльності банків.
6. Перелічіть функції банку як дилера на фондовому ринку.
7. Які існують вимоги до кандидатів у дилери?
8. Розкрийте зміст брокерських послуг банків на первісному ринку цінних паперів.
9. Які види замовлень за угодами із цінними паперами існують?
10. Що поєднує консультаційна діяльність банків із цінними паперами?

11. Що таке "діяльність банків з управління цінними паперами"?
12. Які особливості договору про управління цінними паперами?

Тема 7. Професійна діяльність банків з організаційно-технічного обслуговування фондового ринку

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Діяльність банку з ведення реєстру власників іменних цінних паперів.
2. Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів.

Питання для обговорення

1. Сутність реєстру власників іменних цінних паперів.
2. Основні моделі ведення реєстрів.
3. Необхідність у послугах реєстратора.
4. Підстава для здійснення реєстраторської діяльності.
5. Функції реєстроутримувача в межах здійснення реєстраторської діяльності.
6. Основний зміст Національної депозитарної системи України, її завдання, функції та основні учасники.
7. Верхній рівень прямих учасників Національної депозитарної системи України.
8. Нижній рівень прямих учасників Національної депозитарної системи України.
9. Права та обов'язки зберігачів цінних паперів.
10. Особливості функціонування банку-зберігача.
11. Вимоги до банків щодо здійснення діяльності зі зберігання цінних паперів.
12. Вимоги до торговців цінними паперами до здійснення діяльності зі зберігання цінних паперів.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Діяльність з організаційно-технічного обслуговування операцій із цінними паперами, передбачає здійснення банком певних видів професійної діяльності: діяльності зведення реєстру власників іменних цінних паперів, депозитарної діяльності зберігача цінних паперів.

Законодавство про депозитарну систему України складається із Цивільного кодексу України, законів України "Про депозитарну систему України", "Про цінні папери та фондовий ринок" та ін., нормативно-правових актів НКЦПФР і Національного банку України.

Система депозитарного обліку цінних паперів – це сукупність інформації, записів про емісійні цінні папери (виду із зазначенням типу, номінальної вартості та кількості, обмеження обігу тощо) на рахунках у цінних паперах власників таких рахунків; про емітентів, власників цінних паперів, які мають права за цінними паперами та права на цінні папери; обмеження прав на цінні папери; уповноважених ними осіб, управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо цінних паперів; дані, що дають змогу ідентифікувати емісійні цінні папери та зазначених осіб; реєстр кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів), а також інша передбачена законодавством інформація (далі – система депозитарного обліку).

Рахунок у цінних паперах депонента відкривається депозитарною установою на підставі договору про обслуговування рахунка в цінних паперах власнику цінних паперів, співвласникам цінних паперів або нотаріусу, на депозит яких унесено цінні папери, а також самій депозитарній установі (на підставі наказу керівника цієї депозитарної установи) або Національному банку України, відповідно до чинного законодавства.

Рахунок у цінних паперах депонента відкривається Національним банком України під час здійснення ним депозитарної діяльності депозитарної установи на підставі договору про обслуговування рахунка в цінних паперах особам, визначеним Національним банком України за погодженням із Комісією, відповідно до закону.

Інформацію про власників іменних цінних паперів емітент отримує у формі реєстру власників іменних цінних паперів. Перехід прав на іменні цінні папери та реалізація прав за ними потребує обов'язкової ідентифікації власника депозитарною установою, що веде рахунок у цінних паперах такого власника.

Практичні завдання для перевірки знань

Завдання 7.1. На підставі Закону України "Про депозитарну систему України" охарактеризуйте види депозитарної діяльності та їхнє поєднання.

Завдання 7.2. Установіть відповідність (табл. 13).

Таблиця 13

Види діяльності на фондовому ринку

Терміни	Характеристики
1) депозитарна діяльність 2) депозитарна система України 3) депонент 4) реєстр власників іменних цінних паперів 5) розрахунки в цінних паперах 6) учасники депозитарної системи України	а) Національний банк України, професійні учасники депозитарної системи України, депозитарії-кореспонденти, фондові біржі, клірингові установи, Розрахунковий центр, емітенти, торговці цінними паперами, компанії з управління активами, депоненти; б) переказ цінних паперів та/або переказ/списання/зарахування прав на/за цінні папери; в) перелік власників іменних цінних паперів, складений, відповідно до вимог законодавства, Центральним депозитарієм або, у випадках, установлених законом, Національним банком України, на певну дату із зазначенням кількості іменних цінних паперів; г) власник цінних паперів, співвласники цінних паперів; нотаріус, на депозит якого внесено цінні папери, яким рахунок у цінних паперах відкривається депозитарною установою на підставі відповідного договору про обслуговування рахунка в цінних паперах; д) сукупність учасників депозитарної системи та правовідносин між ними щодо ведення обліку цінних паперів, прав на цінні папери і прав за цінними паперами та їхніх обмежень; е) діяльність професійних учасників депозитарної системи України та Національного банку України щодо надання послуг зі зберігання та обліку цінних паперів, обліку й обслуговування набуття, припинення і переходу прав на цінні папери та прав за цінними паперами й обмежень прав на цінні папери на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, емітентів, депозитаріїв-кореспондентів, осіб, які здійснюють клірингову діяльність

1)____; 2)____; 3)____; 4)____; 5)____; 6)____.

Завдання 7.3. Обґрунтуйте необхідність у веденні журналів системи реєстру та його доцільність, використовуючи закони України "Про цінні папери та фондовий ринок" та "Про депозитарну систему України".

Завдання 7.4. Банк планує виплачувати по 2,2 грн дивідендів на одну акцію в наступному році. Потрібна норма доходності інвестицій – 17 %, дивіденди будуть зростати на 8 % на рік.

Визначте вартість звичайних акцій цього банку. Чи вважаєте ви, що ці акції є вдалим інструментом для інвестування? Поясніть, яким чином ураховано фактор ризику під час оцінювання вартості акцій.

Завдання 7.5. Після додаткової емісії іменних цінних паперів, підприємство має власників іменних цінних паперів у кількості 655 осіб. Дотримуючись вимог чинного законодавства, керівництво підприємства має намір звернутися до реєстратора – банківської установи, де їх обслуговують. Однак, у зв'язку з тим, що підприємство обслуговують одразу у трьох банках, перед керівництвом постало питання: до якого ж банку звернутися для ведення реєстру власників іменних цінних паперів?

За якими критеріями керівництво підприємства вибере реєстратора?

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Що розуміють під діяльністю з ведення реєстру власників іменних цінних паперів?
2. Охарактеризуйте моделі ведення реєстрів. Яка із цих моделей поширена на території України?
3. У чому полягає різниця між реєстратором та реєстроутримувачем?
4. Коли виникає необхідність у послугах реєстратора?
5. Чи обліковує реєстратор видані, погашені та втрачені сертифікати іменних цінних паперів у межах своєї компетенції?
6. Які дії реєстроутримувач не має права виконувати в межах своєї компетенції?
7. Чи зобов'язаний номінальний утримувач на вимогу власника забезпечити внесення записів до системи реєстру щодо передавання власнику раніше знерухомлених цінних паперів?
8. Охарактеризуйте рівні, які становлять прямі учасники НДСУ.
9. Дайте визначення Національного депозитарію України та перелічіть його основні функції.
10. Які операції зараховано для виключної компетенції НДУ?
11. Які функції виконує депозитарій цінних паперів?
12. Перелічіть основні вимоги для зберігачів – торговців цінними паперами.
13. Охарактеризуйте зміст депозитарної діяльності.
14. Перелічіть основні види депозитарної діяльності.

4. Рекомендована література

4.1. Основна

1. Болдуєва О. В. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку цінних паперів в Україні : монографія / О. В. Болдуєва. – Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т, 2011. – 262 с.
2. Давидов О. І. Депозитарна інфраструктура ринку цінних паперів України : монографія / О. І. Давидов, Т. В. Лапшина. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 261 с.
3. Курочкіна І. Г. Ведення реєстру власників іменних цінних паперів : конспект лекцій / І. Г. Курочкіна. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 80 с.
4. Курочкіна І. Г. Торгівля цінними паперами : конспект лекцій / І. Г. Курочкіна, Ю. В. Прохорова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 80 с.
5. Мендрул О. Г. Фондовий ринок: операції з цінними паперами : навч. посіб. / О. Г. Мендрул. – Київ : КНЕУ, 2000. – 156 с.

4.2. Додаткова

6. Болдуєва О. В. Інституційні аспекти розвитку ринку цінних паперів в Україні : монографія / О. В. Болдуєва. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2013. – 391 с.
7. Герасименко О. М. Індикатори оцінки стану системи економічної безпеки торговців цінними паперами : монографія / О. М. Герасименко. – Черкаси : [б. в.], 2012. – 236 с.
8. Крючков В. О. Шляхи поліпшення кредитних, інвестиційних операцій банків та їхньої роботи з цінними паперами : монографія / В. О. Крючков. – Київ : Фенікс, 2010. – 168 с.
9. Лісовий В. П. Торгівля цінними паперами : навч. посіб. / В. П. Лісовий, К. Г. Отченаш, В. В. Токар. – Київ : КНЕУ, 2012. – 369 с.
10. Лук'яненко І. Г. Оцінювання інвестицій та цінних паперів у фінансовому менеджменті : навч. посіб. / І. Г. Лук'яненко. – Київ : [б. в.], 2012. – 227 с.
11. Павлов В. І. Формування інституційної системи ринку цінних паперів в Україні : монографія / В. І. Павлов, Н. М. Кіндрацька. – Рівне : НУВГП, 2011. – 294 с.

12. Пантелєєв В. П. Фінансові операції з цінними паперами: здійснення та облік : монографія / В. П. Пантелєєв. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 334 с.

13. Професійна діяльність на ринку цінних паперів: депозитарна діяльність : навч.-метод. посіб. / [упоряд.: К. К. Бовкун та ін.]. – Київ : АДС УМК Центр, 2011. – 486 с.

14. Професійна діяльність на ринку цінних паперів: торгівля цінними паперами : навч.-метод. посіб. / [упоряд.: К. К. Бовкун та ін.]. – Київ : АДС УМК Центр, 2011. – 267 с.

15. Торгівля цінними паперами : підручник / [В. І. Грушко та ін.]. – Київ : Ун-т економіки та права "КРОК", 2011. – 391 с.

16. Цінні папери : підручник / [В. Д. Базилевич та ін.]. – Київ : Знання, 2011. – 1095 с.

17. Цінні папери. Практикум : навч. посіб. / [В. Д. Базилевич та ін.]. – Київ : Знання, 2013. – 791 с.

4.3. Інформаційні ресурси

18. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ssmsc.gov.ua>.

19. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів [Електронний ресурс] : затверджено наказом Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва, рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.03.2001 р. № 49/60, редакція від 14.05.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0857-13>.

20. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

21. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

22. Положення про депозитарну діяльність [Електронний ресурс] : затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 р. № 999, редакція від 16.08.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1238-06>.

23. Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів [Електронний ресурс] : затверджено рішенням Державної

комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 р. № 1000, редакція від 28.05.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0049-07>.

24. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 448/96-ВР від 30.10.1996 р., редакція від 11.10.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96>.

25. Про обіг векселів в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 2374-III від 05.04.2001 р., редакція від 11.08.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.

26. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р., редакція від 01.01.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових частин професійних компетентностей із навчальної дисципліни "Операції банків з цінними паперами" за Національною рамкою кваліфікацій України

42

Складові частини компетентності, яку формують у межах теми	Мінімальний досвід	Знання	Уміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Фондовий ринок: сутність та зміст					
Здатність визначати специфіку здійснення діяльності на фондовому ринку	Знання законодавства, що регламентує операції банків в Україні. Поняття фондового ринку. Сутність видів діяльності, що можуть здійснювати банки	Знати особливості діяльності банків на фондовому ринку. Знати характеристики видів ринку цінних паперів. Розуміти правила (умови) здійснення діяльності банків із цінними паперами	Уміння характеризувати ринки цінних паперів. Здійснювати їхню порівняльну характеристику	Установлення комунікативного контакту з учасниками ринку цінних паперів, клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи. Повідомлення інформації про особливості здійснення операцій із цінними паперами	Відповідальність за ухвалення рішень щодо операції банків із цінними паперами. Здатність до подальшого навчання, самовдосконалення та навчання інших осіб
Тема 2. Фінансові інструменти фондового ринку					
Здатність визначати специфіку фінансових інструментів фондового ринку	Знання сутності цінних паперів та видів цінних паперів	Знати характеристики емісійних цінних паперів банку. Знати характеристики неемісійних цінних паперів банку	Класифікувати цінні папери за їхнього економічного сутністю, відповідно до структури ринку; давати фінансово-економічну оцінку діяльності ринку цінних паперів	Установлення комунікативного контакту з учасниками ринку цінних паперів, клієнтами та контрагентами банку, співробітниками фінансової установи	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо операцій банків із цінними паперами. Відповідальність за ухвалення рішень щодо операцій банків із цінними паперами. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Емісійні операції банків					
Визначати й характеризувати теоретичні та методичні засади організації емісійних операцій банків	Процедури емісії та розміщення цінних паперів	Знати вимоги до лістингу цінних паперів і особливості цієї процедури. Розуміти процедури емісії та розміщення цінних паперів. Знати систему показників фінансово-економічної оцінювання емісійної діяльності банків	Уміти характеризувати цілі банку під час випуску акцій. Характеризувати вимоги до публічного та приватного розміщення цінних паперів	Установлення комунікативного контакту з учасниками ринку цінних паперів, клієнтами та контрагентами банку, співробітниками фінансової установи. Повідомлення інформації про особливості здійснення емісійних операцій із цінними паперами	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо емісійних операцій банків із цінними паперами. Відповідальність за ухвалення рішень щодо емісійних операцій банків із цінними паперами. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб
Тема 4. Інвестиційні операції банків з цінними паперами					
Визначати й характеризувати теоретичні та методичні засади організації інвестиційних операцій банків	Знання сутності інвестиційних операцій банків. Розуміння процесу інвестування банком у цінні папери	Знати характеристики інвестиційних операцій банків із цінними паперами. Розуміти відмінності портфелів цінних паперів. Знати принципи оцінювання та обліку цінних паперів у портфелі банку	Уміти здійснювати інвестиційний аналіз	Установлення комунікативного контакту з учасниками ринку цінних паперів, клієнтами та контрагентами банку, співробітниками фінансової установи. Повідомлення інформації про особливості здійснення інвестиційних операцій із цінними паперами	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо інвестиційних операцій банків з цінними паперами. Відповідальність за ухвалення рішень щодо інвестиційних операцій банків із цінними паперами. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб

1	2	3	4	5	6
Тема 5. Ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та методи управління ними					
Здатність визначати типові ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів	Знання сутності ліквідності, прибутковості, платоспроможності. Розуміння процесу інвестиційної діяльності банків	Розуміти зміст ризиків інвестиційної діяльності банків. Знати методи управління ризиками інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів	Уміти застосовувати методи управління ризиками інвестиційної діяльності банків	Установлення комунікативного контакту з учасниками інвестиційного процесу, клієнтами та контрагентами банку, співробітниками фінансової установи. Повідомлення інформації про особливості здійснення інвестиційних операцій	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо інвестиційних операцій банків із цінними паперами. Відповідальність за ухвалення рішень щодо інвестиційних операцій банків із цінними паперами
Тема 6. Посередницькі операції банків з цінними паперами					
Визначати й характеризувати теоретичні та методичні засади посередницьких операцій банків	Знання поняття "дилер", "брокер", "андеррайтер"	Розуміти зміст посередницьких операцій банків. Знати функції банків як андеррайтерів, дилерів, брокерів	Уміти вести брокерську, дилерську, консультативну, андеррайтингову діяльність	Установлення комунікативного контакту з учасниками посередницьких операцій, клієнтами та контрагентами банку, співробітниками фінансової установи	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо посередницької діяльності. Відповідальність за ухвалення рішень щодо посередницької діяльності
Тема 7. Професійна діяльність банків з організаційно-технічного обслуговування фондового ринку					
Здатність характеризувати роль та значення Національної депозитарної системи в Україні. Здатність визначати особливості здійснення діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів	Розуміння основної сутності та змісту Національної депозитарної системи в Україні. Розуміння основного змісту депозитарної діяльності. Розуміння основної сутності та змісту діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів	Розуміти основну сутність та зміст Національної депозитарної системи. Знати рівні прямих учасників Національної депозитарної системи в Україні. Розуміти основний зміст депозитарної діяльності. Знати функції реєстроутримувача. Знати обов'язки реєстроутримувача, емітента та зареєстрованих осіб	Вести облік права власності на цінні папери. Облікові журнали системи реєстру	Установлення комунікативного контакту з учасниками ринку цінних паперів, клієнтами та контрагентами фінансової установи	Відповідальність за якість оформлення необхідних документів щодо діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Відповідальність за ухвалення рішень щодо діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб

Зміст

Вступ	3
1. Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу	4
2. Перелік компетентностей, які має опанувати студент у процесі самостійної роботи з навчальної дисципліни	5
3. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	7
Змістовий модуль 1. Організаційні засади здійснення банками операцій з цінними паперами	10
Тема 1. Фондовий ринок: сутність та зміст	10
Тема 2. Фінансові інструменти фондового ринку	15
Тема 3. Емісійні операції банків	20
Змістовий модуль 2. Методичні засади здійснення банками операцій з цінними паперами	24
Тема 4. Інвестиційні операції банків з цінними паперами	24
Тема 5. Ризики інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та методи управління ними	29
Тема 6. Посередницькі операції банків з цінними паперами	32
Тема 7. Професійна діяльність банків з організаційно-технічного обслуговування фондового ринку	35
4. Рекомендована література	39
4.1. Основна	39
4.2. Додаткова	39
4.3. Інформаційні ресурси	40
Додатки	42

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Азізова Катерина Михайлівна**

Відповідальний за видання *О. М. Колодізєв*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2019 р. Поз. № 42 ЕВ. Обсяг 46 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*